

VACEK, JIŘÍ: SLOVANSKÁ KNIHOVNA – MŮJ OSUD: MOZAIKA VZPOMÍNEK

VÁCLAV BARTŮŠEK

Národní knihovna České republiky vydala v roce 2016 knižní vzpomínkovou publikaci týkající se dějin jednoho z jejích odborů – Slovanské knihovny v Praze. Ta dosud patří mezi nejvýznamnější světové slavistické knihovny v tomto směru. Autorem byl PhDr. Jiří Vacek. Tehdy, nikdo netušil, že tento vzdělanec takřka renesančního záběru, zhruba po roce v sobotu dne 17. června 2017 po krátké těžké nemoci ve věku nedožitých 78 let zemře a tato kniha se tudíž stane jeho posledním literárním dílem. Kdo byl Jiří Vacek, nám připomněl v úvodu nevelké knížky (175 s.) současný ředitel Slovanské knihovny PhDr. Lukáš Babka. Šlo o našeho předního literárního historika, knihovníka a slavistu. Jako mezinárodně respektovaný odborník se specializoval na problematiku ruské, ukrajinské a běloruské emigrace, kterou ovšem chápal v co nejširších kulturněhistorických a celospolečenských souvislostech. Bylo to dáno mimo jiné rovněž i tím, že po dlouhou dobu vykonával funkci ředitele této instituce (1978–1992) a staral se o její nadstandardní chod, takže s touto institucí duchovně splynul.

Jiří Vacek se narodil v Polné 29. října 1939. Po studiu na tehdejší Jedenáctileté střední škole v Havlíčkově Brodě vystudoval nově vzniklou Vysokou školu ruského jazyka a literatury v Praze. Byla zřízena, aby pokryla akutní potřebu rusistů v 50. letech minulého století. Na škole se za poměrně krátkou dobu její existence rozvinula vědeckovýzkumná práce v oboru rusistiky a bohemistiky. K jejímu postupnému rušení došlo v letech 1959/1960. Jako rektor zde působil jazykovědec B. Havránek. Po studiích, brigádě ve Slovanské knihovně (1961) a dvouleté vojenské prezenční službě nastoupil do služeb této knihovny jako stálý pracovník v roce 1964. Postupně se zde vypracoval na mezinárodně známého slavistu. Své znalosti obzvláště po skončení ředitelské funkce, kdy pracoval jako odborný pracovník specialista, který se nejvíce podílel na zdařilé akviziční strategii knihovny, rád předával ostatním. Mohl jsem se o tom přesvědčit též osobně také já, když jsem se Slovanskou knihovnou spolupracoval na pořádání výstav, seminářů a přednášek.¹ Během své kariéry v knihovně se Jiří Vacek vypracoval tak, že mohl vést velmi složitá jednání s významnými světovými slavisty, kteří měli často své kořeny v ruské

1 Srov. např. Bartůšek, Václav: *Tematika piaristů v regionální historiografii jako celek s přihlédnutím k periodikům v letech 2000–2016*. Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 52, 2016 (v tisku).

předválečné emigraci. Šlo o vynikající vědce, jako byli v Itálii profesor Ettore Lo Gatto (*1890 Neapol, †1983), ruský emigrant,² spisovatel a mikrobiolog Nikolaj Alexejevič Rajevskij (*1894, †1988 Alma-Ata), emigrant, profesor lingvistiky a poetiky Roman Osipovič Jakobson (*23. 10. 1896 Moskva – †18. 7. 1982 Boston)³ a mnozí další badatelé z této oblasti, které zmiňoval i autor v samotném textu. Z českých slavistů lze připomenout dlouholetého profesora vídeňské univerzity Františka Václava Mareše (* 20. 12. 1922 Benešov, †3. 12. 1994 Benešov),⁴ prof. Zdeňka Mathausera (*3. 7. 1920 Rudolfov, okr. České Budějovice, †27.5.2007 Praha),⁵ českého estetika a literárního vědce, nebo historika Zdeňka Sládky (*23. 3. 1926 Mladá Boleslav, †12. 3. 2003) a mnoha dalších vědců z různých odvětví, jejichž zájmy se protínaly při poznávání slavistiky, zaměřené nejen na východní, ale na všechny slovanské oblasti vůbec.

Jiří Vacek zde probírá chronologicky svůj život od první návštěvy ve Slovanské knihovně, kam se dostal v roce 1957 ještě před maturitou na střední škole v Havlíčkově Brodě, až do roku 2016. Na tuto základní rovinu svého textu přikládá krátké exkurzy o zajímavých lidech, s nimiž se při různých příležitostech setkával, i nahlédnutí do pomyslných okének z dějin Slovanské knihovny, ještě před jejím přestěhováním se pod střechu někdejší jezuitské koleje v Klementinu. Připomíná se tedy jakási společnost představitelů českého vědeckého života, jež se na Slovanskou knihovnu v době jeho působení vázala. Přibližuje, jak probíhala tehdejší vědecká práce i studium v knihovně. Často líčí i personální vztahy mezi zaměstnanci, od nichž rád přechází i na odlehčení připomenutím některých příhod, kde může uplatnit svůj humor intelektuála a projevit pozitivní vztah, který ho asi k tomuto pracovišti poutal nejvíce.

Je pochopitelné, že se autor nevyhnul ani nejstarším dějinám Slovanské knihovny, založené v předválečném Československu, v roce 1928. Jejím prvním sídlem byl Královský letohrádek ve Stromovce. Prvním smluvním ředitelem se stal JUDr. et PhDr. Otto Křížek (*1884, †1971). V roce 1929 byla knihovna přestěhována pod střechu budovy Univerzitní knihovny v Klementinu, kde při Národní knihovně působí dodnes. V období před 2. světovou válkou byla duchovním a kulturním centrem emigrace z území tehdejšího SSSR, tedy hlavně Rusů a Ukrajinců. Osud mnohých z nich byl za německé okupace a pak i po ní velmi neradostný. Do Slovanské knihovny se však, pokud jim to jen trochu dovolily osudové okolnosti, vraceli.

Vyprávění o Slovanské knihovně ukazuje také propojení jednotlivých disciplín slavistiky, což je například velmi dobře patrné ve spojitosti s jejími jednotlivými součástmi. Netýká se to však pouze jižních jazyků, ale i jednoho z nejmenších oborů – sorabistiky. V tomto směru připomíná autor např. spisovatelku PhDr. Bohu-

2 http://www.rozhlas.cz/leonardo/historie/_zprava/904264?print=1 [14. 3. 2018].

3 https://cs.wikipedia.org/wiki/Roman_Jakobson [14. 3. 2018].

4 https://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_V%C3%A1clav_Mare%C5%A1 [14. 3. 2018].

5 https://cs.wikipedia.org/wiki/Zden%C4%9Bk_Mathauser [14. 3. 2018].

milu Šretrovou (*3. 5. 1905 Satalice u Prahy, †1994), která byla v padesátých letech zaměstnána ve Slovanské knihovně a potom sem docházela jako badatelka. Napsala román o lužickosrbském spisovateli Jakobu Barta-Čišinskim (1856–1909). Zasloužila se i jinými způsoby o propagaci lužickosrbské kultury, proto jí byla udělena v roce 1978 Literární cena vlastenecké organizace Domowina v Budyšině. Na jiném místě se knížka zmiňuje rovněž o návštěvách Lužických Srbů v knihovně. Mezi nimi byl například spisovatel a výtvarný umělec Merćin Nowak-Niechorński (1900–1990). Je škoda, že se autor nemohl věnovat otázkám v tomto směru více a nepřipomněl alespoň spolupráci se sorabistou PhDr. Zdeňkem Boháčem, CSc. (*3. 1. 1933 Praha, †25. 3. 2001, Praha), případně i další kontakty mezi Čechy a Lužickými Srby.⁶

Nejvíce se však Jiří Vacek vzhledem ke svému kariernímu postupu věnoval dalším ředitelům Slovanské knihovny. Jeho ředitelem, když si v roce 1964 sjednal trvalý pracovní poměr, byl Josef Strnadel (*23. 2. 1912 Trojanovice, †4. 3. 1986 Praha), český spisovatel a literární teoretik. Psal pod různými pseudonymy. Knižně debutoval románem *Rok pod horami* (1945).⁷ Ukázalo se, že Josef Strnadel nebyl pouze vynikajícím básníkem, ale i skvělým slavistickým literárním teoretikem, který velmi dobře věděl, jakým směrem jemu svěřená knihovna se má ubírat a jakého by měla dosáhnout cíle. Za jeho působení se mezi pracovníky Slovanské knihovny objevily a rozvíjely svou existenci některé významné osobnosti světové slavistiky, jako např. Oton Berkopec (*6. 12. 1906 Vinice, Slovinsko, †16. 9. 1998 Lublaň), slovinský akademik, spisovatel, literární historik, lektor, publicista a významná osoba sdružující Čechy a Slovincy.⁸ Zasloužil se o popis Rešetarovy knihovny Ragusian: *Rešetarova knihovna Ragusian: výběrový soupis vzácných knih a rukopisů: jugoslávská literatura ve Slovanské knihovně* vytištěný ve Slovanské knihovně. Popularita Slovanské knihovny se ještě rozšířila spoluprací s Univerzitou Karlovou a pak i s dalšími vysokoškolskými pracovišti v rámci *Letní školy slovanských studií* i působením mezi spolupracovníky z univerzit, vědeckých ústavů a dalších významných institucí nejen po celé (západní i východní) Evropě, ale i mnohých zámořských zemí.

V roce 1978 odešel z ředitelského působení ve Slovanské knihovně Josef Strnadel a vystřídal ho právě Jiří Vacek, který vlastně již předtím působil jako jeho přední poradce. Pod jeho vedením dovedla knihovna celkem pohotově využívat začlenění do skupiny pracovišť Státní knihovny (dnes Národní knihovny). Když v roce 1992 skončil své ředitelské působení, byl velmi vítaným rádcem i svým nástupcům PhDr. Miladě Klímové (*1934, †2016, knihovnu řídila v letech 1992–1999), Mgr. Zdeňce Rachůnkové (*1951, †17. 9. 2003 Praha, knihovnu řídila v letech 1999–2003) i současnému řediteli PhDr. Lukáši Babkovi, Ph.D. (*1977 Klatovy), který nejen že pokračuje v linii započaté Josefem Strnadelem a dovedené na vědeckou úroveň Jiřím

6 <http://biblio.hiu.cas.cz/documents/110719> [14. 3. 2018].

7 https://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Strnadel [14. 3. 2018].

8 https://cs.wikipedia.org/wiki/Oton_Berkopec [14. 3. 2018].

Vackem, ale velmi svědomitě se stará o to, aby zůstávala předním světovým pracovištěm a základnou pro rozšiřování slavistických poznatků i vědeckých metod vůbec.

Jedním z děl, které tomuto cíli napomáhají, jsou nepochybně i zde prezentované vzpomínky. Autor Jiří Vacek do nich kromě podchycení důležitých momentů historiografie slavistiky (všech jejích odvětví i předmětu výzkumu) zařazuje také téměř románové příběhy – ať už tragické, nebo humorné – tvoří umně poskládanou mozaiku, která text, byť poměrně krátký, odlehčí a základní *telefonní seznam* zjednoduší a učiní srozumitelným široké odborné veřejnosti, což je v dnešní době přesycené informacemi i výstupy informačních technologií již svým způsobem umění. Výběrová informace o bibliografii Jiřího Vacka je na s. 141–146. Pro historiky je velmi důležitá informace o účasti Jiřího Vacka na tvorbě *Biografického slovníku českých zemí* na s. 146. Orientaci v knize usnadňuje také velmi perfektně zpracovaný jmenový rejstřík (s. 161). Následující obrazová příloha složená z 19 černobílých fotografií přibližuje nejdůležitější události z dějin Slovanské knihovny a život v ní. Zde se Jiří Vacek ukázal jako knihovník, který trávil život nejen mezi regály, ale i mezi lidmi.

Vacek, Jiří: Slovanská knihovna – můj osud. Mozaika vzpomínek, Národní knihovna České republiky – Slovanská knihovna. Praha 2016, 174 s.